

culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole; pp.286, illus., tabs., bibls. Part 5. Horting as a Means of Physical Education for Pupils and Students (pp. 226-273).

10. Ostapenko, Oleksandr, Zubalii, Mykola, Dikhtiarenko, Zoia. Military-patriotic education of pupils and students-hortingists as a basis of a healthy way of life in the conditions of ideological and ideological confrontation (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978-83-66567-04-7; pp.286, illus., tabs., bibls. (pp. 268-273).

11. Fedorchenko, T., Boltivets, S., Dovgan, N., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Kukushkin, K., Otravenko, O., Zavistovskyi, O., Khatko, A., Kolomoiets, H., Berezhna, T., Veselova, V., Steshyts, A., Khimich, V., Demchenko, N., Yeromenko, V., Grechana, L., Petrova, O., Kozlova, K., Ilnytskyi, I., Rebryna, A., Tsviha, A., Dehtyaryov, A. (2022). Ensuring Standards of Quality of Life in a Turbulent World. Monograph. Opole: The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole, 2022; pp. 598. ISBN 978-83-66567-48-1. Part 5. «Combat Horting as a means of physical education of a harmoniously developed, successful, a vitally active personality – pupils, students and cadets: results of research work» (pp. 474-573).

*І.В. Лаврентьєва, м. Київ,
Україна*

АНАЛІЗ РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ НАВИЧОК КООПЕРАЦІЇ ТА ПРОСОЦІАЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

***Анотація.** У роботі проаналізовано результати констатувального етапу експерименту та визначено рівні сформованості навичок кооперації та просоціальності (щедрості) учнів 9-11-х класів.*

***Ключові слова:** групова діяльність, навички кооперації, навички просоціальності, учні старших класів, навички групової просоціальної діяльності.*

Згуртованість та взаємодопомога завжди були притаманні українцям, які по праву вважаються щедрим народом. З плином часу в соціумі почала переважати одноосібність та першочергова орієнтація лише на особисті потреби. У наш час українці знову згуртувалися, які ніколи і готові допомагати тим, хто у скруті. Однак працювати разом потрібно вчитися заново, як і шукати шляхи допомоги іншим.

Саме тому є важливим розвивати навички групової просоціальної діяльності молоді, щоб підрастаюче покоління було готове об'єднатися перед обличчям будь-якої загрози та володіло необхідними навичками для цього.

Е. Мейо, Я. Морено, М. Шериф, К. Левін, Р. Ліппіт, Р. Уайт, Дж. Тібо, Г. Келлі, Д. Картрайт, Л. Фестінгер заклали основні концептуальні положення

та методичні засади технології групової роботи [1; 3].

Українські дослідники Н. Лебедева, О. Джурелюк, Д. Самойленко, П. Горностай, І. Грибенко у своїх напрацюваннях описують використання групових методів організації освітньо-виховного процесу, як ефективний метод взаємодії [2; 4].

Науковці В. Горбунова, О. Коробанова, О. Плетка, Г. Циганенко, Л. Чорна обґрунтовують переваги застосування групових методів роботи в закладах освіти, а також розробляють методики групової роботи [2].

Проблематику просоціальної поведінки та стан її сформованості в учнів закладів загальної середньої освіти досліджували вітчизняні науковці В. Кириченко, О. Єжова, В. Нечерда, Т. Тарасова, О. Хомич [5].

Упродовж 2023 року науковці лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя працювали над реалізацією програми організаційно-пошукового етапу дослідження «Формування життєвої успішності учнів старших класів в умовах поствоєнної реальності». На виконання одного із завдань цього етапу було проведено констатувальне опитування, яке охопило 237 учнів 9-11 класів закладів загальної середньої освіти, з яких: 54,9 % (130) – дівчата, 45,1 % (107) – хлопці. Для дослідження рівнів сформованості ключових життєвих навичок було адаптовано методику дослідження розвитку життєвих навичок Д. Франкена. До опитувальника було внесено шість навичок, які сприяють життєвій успішності: асертивності, оптимізму, стресостійкості, кооперації, комунікаційного лідерства і просоціальності (щедрості), кожна з яких аналізувалась за 10-ма індикаторами-твердженнями.

Кожне із запропонованих тверджень респонденти оцінювали з огляду на те, наскільки воно відповідає їх уявленням, відображає сутність чи звичну поведінку за шкалою: 0 – ніколи; 1 – дуже рідко; 2 – іноді; 3 – час від часу; 4 – часто; 5 – майже завжди. Відповідно старшокласники, які оцінили твердження по шкалі навичок переважно на 0-1 – мають низький рівень розвитку, 2-3 – середній, 4-5 – високий.

Аналіз емпіричного матеріалу виявив, що за шкалами просоціальності

(щедрості) та кооперації близько половини респондентів мають низький та середній рівні розвитку, що свідчить про наявність потреби розвитку цих навичок. Низький рівень просоціальності мають 10,2 % опитаних, середній – 40,8 %, високий – 49 %. Для порівняння, низький рівень навичок кооперації мають 18,1 % старшокласників, середній – 37,5 %, високий – 44,4 %. Таким чином майже половина респондентів, які продемонстрували низький та середній рівень розвитку цих навичок, мають потребу в розвитку цих навичок.

Проаналізувавши відповіді респондентів на твердження по шкалі кооперації (табл. 1, рис. 1), ми зробили наступні підсумки:

- 68,8 % учнів зовсім не беруть активну участь у житті громади або долучаються час від часу;
- у той же час часту залученість до різних видів громадської діяльності продемонстрували більше 50 % опитаних;
- майже половина учнів (46,5 %) не спілкується або спілкується рідко з людьми поза громадською діяльністю;
- майже 80 % опитаних не відвідують і не влаштовують вечірок або роблять це рідко, однак такий показник може бути результатом війни;
- результати щодо бажання спілкуватися із людьми розділилися майже навпіл (у середньому високий та низький рівень – 49,6 %, високий рівень – 50,4 %).

Отже, потрібно працювати над заохоченням та мотивацією опитуваних брати активнішу участь у житті громади. Педагоги мають збільшити кількість різних видів групової просоціальної діяльності, що допоможе учням із низьким і середнім розвитком кооперації покращити свою взаємодію в групі, заохотити до живого спілкування, почуватися комфортно серед людей. На нашу думку цьому також посприятиме спілкування старшокласників з низьким і середнім рівнями розвитку цих навичок із однокласниками, які вже мають високий рівень розвитку навичок кооперації.

Рівні сформованості кооперації

№ п/п	Індикатори сформованості навички	Низький і середній рівні розвитку (% уч.)	Високий рівень розвитку (% уч.)
1	Я беру активну участь у житті громади	68,8	31,2
2	Залучена(ий) до шкільної, церковної чи іншої громадської діяльності	47,6	52,4
3	Із задоволенням спілкуюся з людьми й поза громадською діяльністю	46,5	53,5
4	Відвідую і влаштовую вечірки на честь свят	77,3	22,7
5	Надаю перевагу бути з людьми, а не перебувати на самоті	55,1	44,9
6	Я б краще поговорила(в), ніж пограла (вся) б у смартфоні	44,4	55,6
7	Залучена(ий) хоча б до однієї спортивної активності	52,5	47,5
8	Почуваюся добре серед людей	48,8	51,2
9	Підтримую стосунки зі своїми давніми друзями	53,4	46,6
10	Я активно спілкуюся з людьми	43,4	56,6

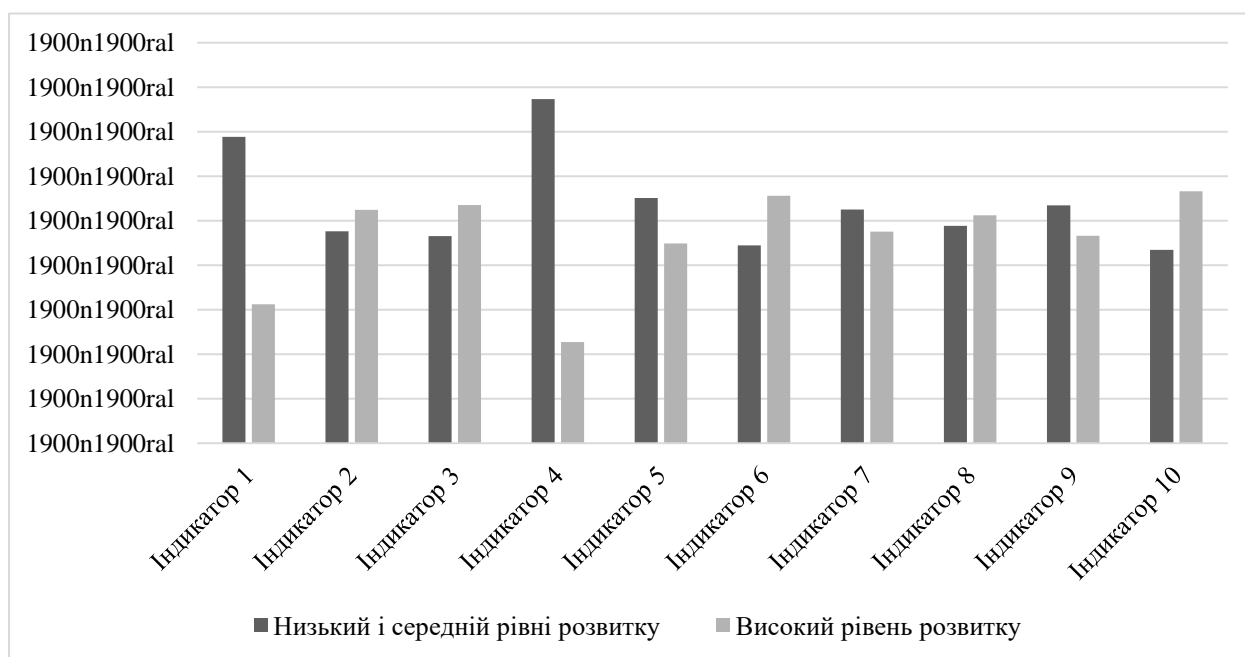

Рис. 1. Рівні сформованості кооперації

Опрацювавши відповіді респондентів на твердження за шкалою просоціальності (щедрості) (табл. 2, рис. 2), ми зробили наступні підсумки:

- 60,2 % учнів вважають себе щедрими людьми, а 60,3 % - безкорисно допомагають іншим;
- 67,1 % учнів ставлять свої потреби вище потреб інших;
- 72,1 % опитуваних роблять менший внесок у добрі справи, порівняно з

однолітками;

- 70,7 % старшокласників мають брак енергії вдома та в класі.

Ми бачимо, що хоча приблизно 60 % учнів вважають себе щедрими та безкорисно допомагають іншим, близько 69 % не продемонстрували високий рівень просоціальних проявів. Такі розбіжності можуть свідчити про недостатню обізнаність старшокласників щодо видів просоціальної діяльності.

Таблиця 2.

Рівні сформованості просоціальності (щедрості)

№ п/п	Індикатори сформованості навички	Низький і середній рівні розвитку (% уч.)	Високий рівень розвитку (% уч.)
1	Я щедра людина	39,8	60,2
2	Щось роблю не лише для членів моєї родини, а й для інших людей	48,7	51,3
3	3. Безкорисливо допомагаю друзям і сусідам	39,7	60,3
4	Дбаю, щоб спочатку задовольнити потреби інших, а відтак власні	67,1	32,9
5	Роблю внесок у добрі справи	46	54
6	Купую для своїх друзів листівки або сувеніри	58,6	41,4
7	Мої рідні і друзі вважають мене щедрою людиною	42,8	57,2
8	Роблю більший внесок у добрі справи, ніж мої однолітки	72,1	27,9
9	Приділяю достатньо уваги і часу тим, кого люблю	24,9	75,1
10	Вдома і в школі я енергійніший за інших	70,7	29,3

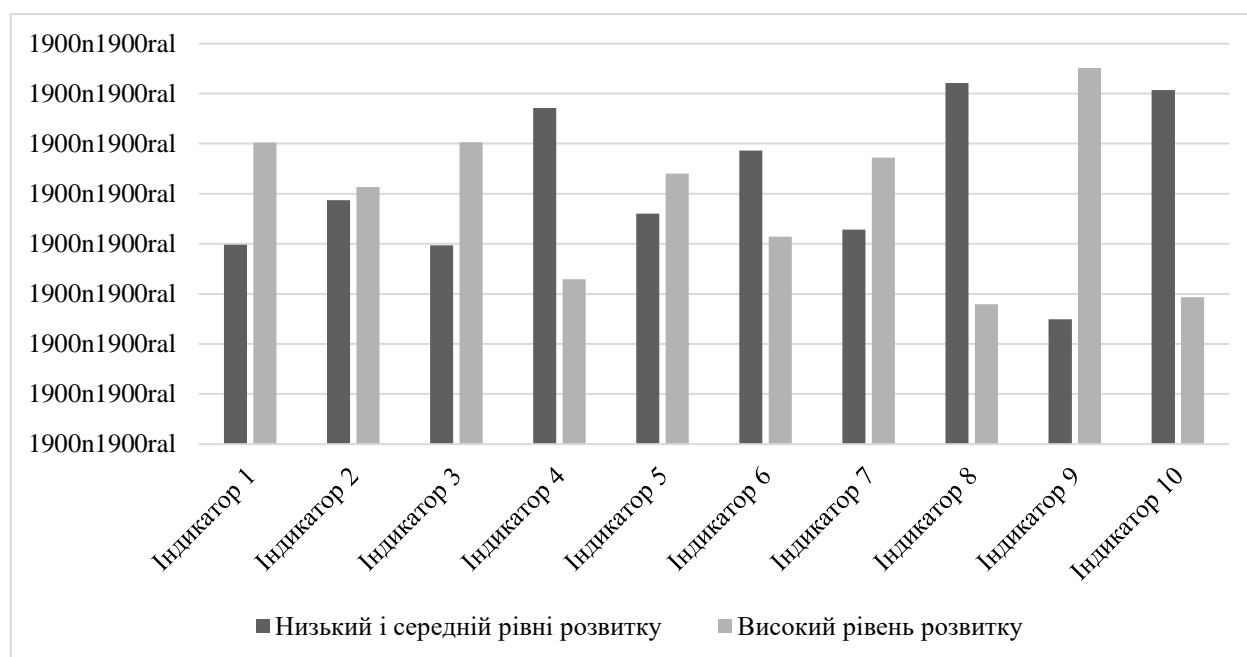

Рис. 2. Рівні сформованості просоціальності (щедрості)

Проаналізувавши емпіричні дані ми вбачаємо перспективу застосування педагогами різноманітних форм групової роботи для розвитку навичок кооперації та просоціальності в старшокласників. Проаналізувавши індикатори сформованості навичок ми визначили проблемні поля, які слід використати для розробки навчально-методичних матеріалів, що допоможуть освітянам у роботі зі старшокласниками для формування їх умінь групової просоціальної діяльності.

Література

1. Бабаян Ю.О. Соціальна психологія. Хрестоматія: навчальний посібник / Ю.О. Бабаян. – Миколаїв: Іліон, 2017. – 286 с.
2. Горностай П. П. (Ред.), Чорна Л. Г., Коробанова О. Л., Плетка О. Т., Циганенко Г. В. Оптимізація групової взаємодії в малих групах: посібник / за наук. ред. П. П. Горностая; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. – 126 с.
3. Євдокимова Н.О., Бабаян Ю.О., Васильєва Г.В., Хоржевська І.М. та ін. Соціальна психологія груп. Хрестоматія: навчальний посібник. – Миколаїв: Іліон, 2013
4. Лебедева Н.Г., Джурелюк О.Т., Самойленко Д.О. Основи психології і педагогіки: Консп. лекц. - Алчевськ: ДонДТУ, 2009. – 173 с.
5. Формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу: монографія / Кириченко В.І., Єжова О.О., Нечерда В.Б., Тарасова Т.В., Хомич О.Л.; за заг. ред. канд. пед. наук, ст. наук. співроб. Кириченко В.І. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2016. – 244 с.

*В.В. Лаппо, м. Коломия,
Україна*

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ ДУХОВНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Духовне зростання особистості відбувається в умовах певної етнокультури, яка концентрує в собі традиції, цінності, вподобання. Важливо вивчати провідні чинники етнокультурного осередку, які впливають на самоствердження особистості. Актуалізація педагогічного потенціалу етнокультури сприятиме духовному удосконаленню зростаючого покоління.

Ключові слова: духовність, етнокультурна, особистість, соціалізація, етнопедагогіка.

Процес засвоєння культурних цінностей, норм поведінки, відтворення набутого соціального досвіду в діяльності та спілкуванні, активізується в шкільному віці. Відтак перед сучасною освітою постає низка завдань щодо формування самоусвідомлення та самоутвердження активного учасника культурного розвитку етноспільноти, а не пасивну адаптацію індивіда до вимог